

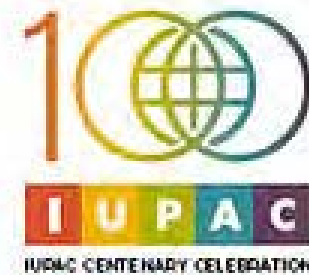

O sistema periódico na didáctica dunha aula de química

Manolo R. Bermejo
Catedrático Emérito USC

1. Introducción

1. Breve Historia dunha celebración
2. A Química Galega na Táboa Periódica
3. A Química a ciencia dos
Por Qués e dos **Para Qué**s
4. O Sistema Periódico na Didáctica da Aula
 - Ordenación e predicións
 - Periodicidade- configuración- reactividade

3. A Química a Ciencia dos Por Qués

Os por qués: o coñecemento

TÁBOA DOS NOMES E SÍMBOLOS DOS METAIS CLÁSICOS: comparanzas cos corpos celestes e cos días da semana

Metal	Ouro (Au)	Prata (Ag)	Ferro (Fe)	Mercurio (Hg)	Estaño (Sn)	Cobre (Cu)	Chumbo (Pb)	
Símbolo								
Corpos celestes	Sol	Lúa	Marte	Mecurio	Xúpiter	Venus	Saturno	
DÍAS	Galego	Domingo	Luns	Martes	Mércores	Xoves	Venres	Sábado
	Latín	Solis	Lunae	Martis	Mercurii	Jovis	Veneris	Saturni
	Francés	Dimanche	Lundi	Mardi	Mercredi	Jeudi	Vendredi	Samedi
	Inglés	Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday

TÁBOA DAS SUBSTANCIAS SIMPLES

Nomes novos	Nomes antigos correspondentes
Substancias simples que pertencen ós tres reinos e que se poden condiderar como os elementos dos corpos	Luz
	Calórico Calor, principio do calor Fluido ígneo, fogo Materia do fogo e do calor
	Osíxeno Aire defloxicado Aire emperial Aire vital, base do aire vital
	Azoe Mofeta, vapor fétido Base da mofeta Gas floxicado,aire
	Hidróxeno Gas inflamable Base do gas inflamable
Substancias simples non metálicas, oxidables e acidificables	Azufre
	Fósforo
	Carbono
	Radical muriático
	Radical fluórico
Substancias simples metálicas, oxidables e acidificables	Descoñecido
	Descoñecido
	Descoñecido
	Antimonio
	Arsénico
	Bismuto
	Cobalto
	Cobre
	Estaño
	Ferro
	Manganeso
	Mercurio
	Molibdeno
	Níquel
	Ouro
Substancias simples, terrosas e salificables	Prata
	Pratino
	Chumbo
	Tungsteno
	Cinc
Cal	Terra caliza, cal viva
Magnesia	Magnesia, base da sal de Empsom
Barita	Barita, terra pesada
Alúmina	Arxila, terra do alume, base do alume
Sílice	Terra silícea, terra vitrificable

Breve Historia do S.P.:

Antigüidade-S. XVIII

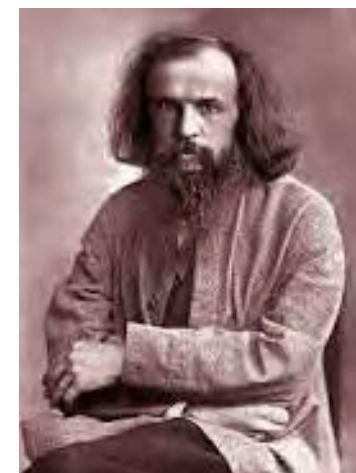
LAVOISIER-1789

A Tábua Periódica de 1870

Row	Group I — R ₂ O	Group II — RO	Group III — R ₂ O ₃	Group IV RH ₄ RO ₂	Group V RH ₃ R ₂ O ₃	Group VI RH ₂ RO ₃	Group VII RH R ₂ O ₇	Group VIII — RO ₄
1	H = 1							
2	Li = 7	Be = 9.4	B = 11	C = 12	N = 14	O = 16	F = 19	
3	Na = 23	Mg = 24	Al = 27.3	Si = 28	P = 31	S = 32	Cl = 35.5	
4	K = 39	Ca = 40	— = 44	Ti = 48	V = 51	Cr = 52	Mn = 55	Fe = 56, Co = 59, Ni = 59, Cu = 63
5	(Cu = 63)	Zn = 65	— = 68	— = 72	As = 75	Se = 78	Br = 80	
6	Rb = 85	Sr = 87	?Yt = 88	Zr = 90	Nb = 94	Mo = 96	— = 100	Ru = 104, Rh = 104, Pd = 106, Ag = 108
7	(Ag = 108)	Cd = 112	In = 113	Sn = 118	Sb = 122	Te = 125	I = 127	
8	Cs = 133	Ba = 137	?Di = 138	?Ce = 140				
9								
10			?Er = 178	?La = 180	Ta = 182	W = 184		Os = 195, Ir = 197, Pt = 198, Au = 199
11	(Au = 199)	Hg = 200	Tl = 204	Pb = 207	Bi = 208			
12				Th = 231		U = 240		

J. L. Meyer

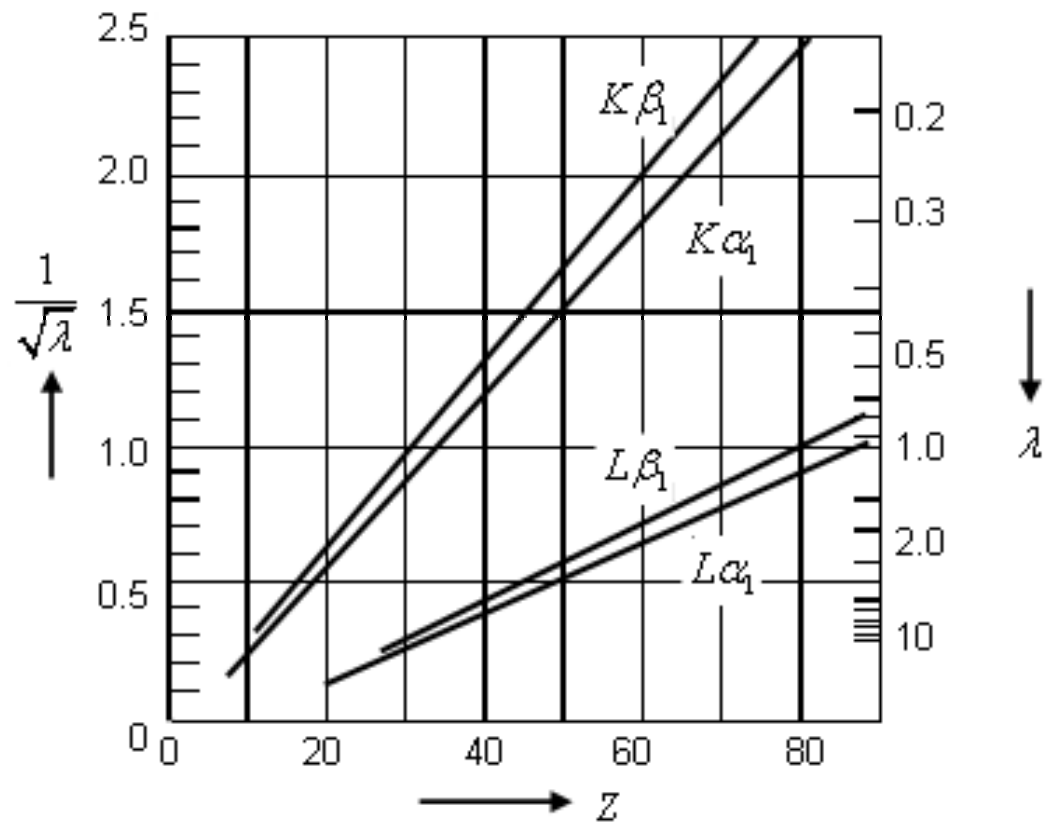

D. Mendeleev

Henry MOSELEY

Henry Moseley

Lei de Moseley

A Tábua Periódica actual

Tábua Periódica dos Elementos

1 H hidróxeno 1,008 [1,0078, 1,0082]																	2 He hélio 4,0026
3 Li lítio 6,94 [6,938, 6,997]	4 Be berílio 9,0122											5 B boro 10,81 [10,806, 10,821]	6 C carbono 12,011 [12,009, 12,012]	7 N nitroxeno 14,007 [14,006, 14,008]	8 O osíxeno 15,999 [15,999, 16,000]	9 F flúor 18,998	10 Ne neón 20,180
11 Na sódio 22,990	12 Mg magnésio 24,305 [24,304, 24,307]											13 Al alumínio 26,982	14 Si silício 28,086 [28,084, 28,086]	15 P fósforo 30,974	16 S xofre 32,06 [32,059, 32,076]	17 Cl cloro 35,45 [35,446, 35,457]	18 Ar argón 39,948
19 K potásio 39,098	20 Ca calcio 40,078(4)	21 Sc escândio 44,956	22 Ti titânio 47,867	23 V vanádio 50,942	24 Cr cromo 51,996	25 Mn manganésio 54,938	26 Fe ferro 55,845(2)	27 Co cobalto 58,933	28 Ni níquel 58,693	29 Cu cobre 63,546(3)	30 Zn zinco 65,38(2)	31 Ga galho 69,723	32 Ge xermanio 72,630(8)	33 As arsénico 74,922	34 Se selénio 78,971(8)	35 Br bromo 79,904 [79,901, 79,907]	36 Kr criptón 83,798(2)
37 Rb rubídio 85,468	38 Sr estroncio 87,62	39 Y ítrio 88,906	40 Zr circonio 91,224(2)	41 Nb nióbio 92,906	42 Mo molibdénio 95,95	43 Tc tecnécio	44 Ru rutenio 101,07(2)	45 Rh rodio 102,91	46 Pd paládio 106,42	47 Ag prata 107,87	48 Cd cadmio 112,41	49 In índio 114,82	50 Sn estaño 118,71	51 Sb antimónio 121,76	52 Te telúrio 127,60 (3)	53 I iodo 126,90	54 Xe xenón 131,29
55 Cs cesio 132,91	56 Ba bário 137,33	57-71 lantanoídes	72 Hf hafnio 178,49(2)	73 Ta tântalo 180,95	74 W volfrâmio 183,84	75 Re renio 186,21	76 Os osmio 190,23(3)	77 Ir irídio 192,22	78 Pt platino 195,08	79 Au ouro 196,97	80 Hg mercúrio 200,59	81 Tl talio 204,38 [204,38, 204,39]	82 Pb chumbo 207,2	83 Bi bismuto 208,98	84 Po polónio	85 At ástato	86 Rn radón
87 Fr frâncio	88 Ra rádio	89-103 actinoídes	104 Rf rutherfordio	105 Db dubnio	106 Sg seabórgio	107 Bh bohrio	108 Hs hássio	109 Mt meitnerio	110 Ds darmstadtio	111 Rg roentgenio	112 Cn copernício	113 Nh nihónio	114 Fl fleróvio	115 Mc moscóvio	116 Lv livermório	117 Ts ténnesso	118 Og oganesón

74
W
volfrâmio
183,84

número atómico
símbolo
nome
peso atómico

57 La lantano 138,91	58 Ce cério 140,12	59 Pr praseodímio 140,91	60 Nd neodímio 144,24	61 Pm proméio	62 Sm samário 150,36(2)	63 Eu europio 151,96	64 Gd gadolínio 157,25(3)	65 Tb terbio 158,93	66 Dy disprósio 162,50	67 Ho holmio 164,93	68 Er erbio 167,26	69 Tm tulio 168,93	70 Yb íterbio 173,05	71 Lu lutécio 174,97
89 Ac actínio	90 Th tório 232,04	91 Pa protactínio 231,04	92 U urânio 238,03	93 Np neptúnio	94 Pu plutónio	95 Am américaio	96 Cm cúrio	97 Bk berkelio	98 Cf califórnia	99 Es einstéinio	100 Fm fermío	101 Md mendelevio	102 No nobélio	103 Lr laurencio

Tábua periódica elaborada polo grupo CienciaNOSA no Ano Internacional do Sistema Periódico, 2019.
Autores: M. R. Bermejo, A. M. González-Noya e M. Maneiro

4. A Química a Ciência dos Para Qués

Os Para qués da TÁBOA PERIÓDICA

- Ordenación dos Elementos Químicos
- Periodicidade na Táboa Periódica
- Predicións de novos elementos e propiedades
- Motivación do alumnado
- Rectividade e propiedades dos Elementos

5. A Tábua Periódica na Didáctica da Aula

1º Xogos, Divertimentos, Historia...etc.

2º Predicións

3º Comprensión da Reactividade

5. a. Periodicidade/configuración/reactividade

A Química do CLORO

1º Possibilidades químicas: $3s^2p^2+2+1d^0$

- Iónica: Cl^{n+} Cl^{n-}

- Compartición: $Cl\cdot + \cdot A \longrightarrow Cl-A$

$Cl-Cl$; $Cl-H$; $Cl-R$

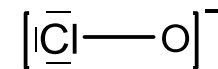
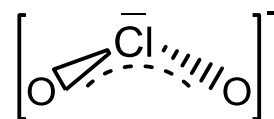
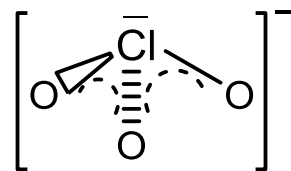
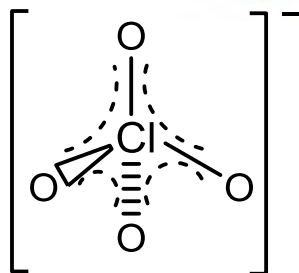
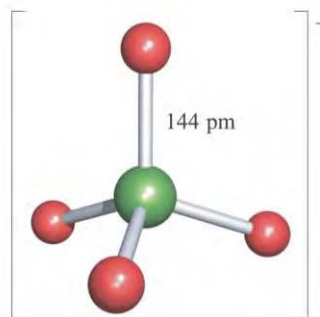
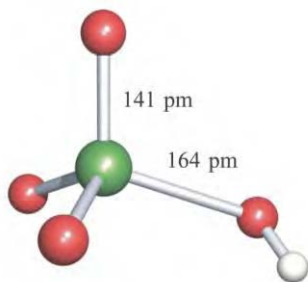
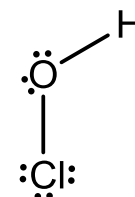
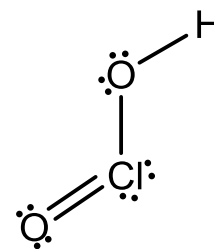
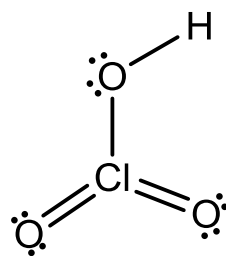
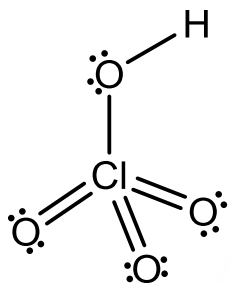
- Covalencia co flúor:

Pode dar ClF_7 ? Que hibridación necesitaría?

17
9 F flúor 18,998
17 Cl cloro 35,45 [35,446, 35,457]
35 Br bromo 79,904 [79,901, 79,907]
53 I iodo 126,90
85 At ástato
117 Ts ténnesso

A Química do CLORO

2º Covalencia co osíxeno:

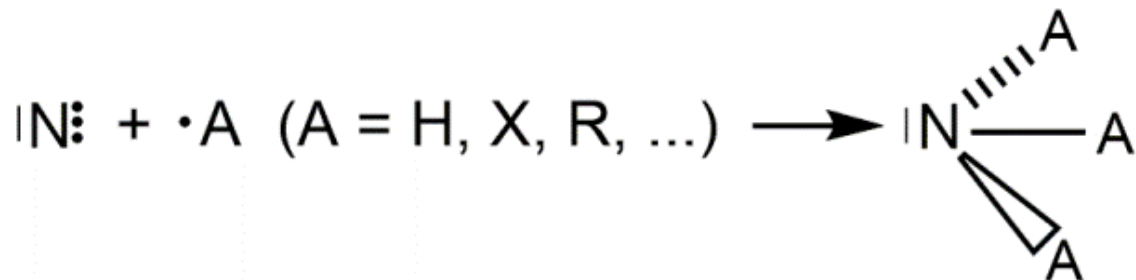
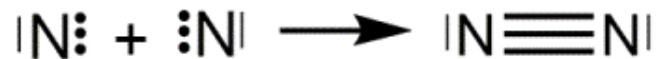

A Química do NITRÓXENO

1º Possibilidades químicas: $2s^2 2p^{1+1+1}$

- Iónica: N^{x+} N^{x-} N^{3-}

- Covalente:

Hibridación: $4(sp^3)^{2+1+1+1}$

15

7

N

nitróxeno

14,007

[14,006, 14,008]

15

P

fósforo

30,974

33

As

arsénico

74,922

51

Sb

antimonio

121,76

83

Bi

bismuto

208,98

115

Mc

moscovio

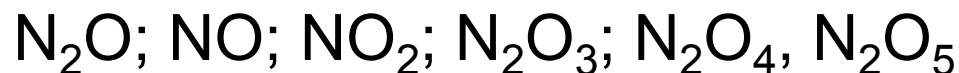
A Química do NITRÓXENO

2º Posibilidades de combinacións con B, O, S,

- Posibles Hibridacións: sp ; sp^2 ; sp^3

- Combinacións N_xO_y

- A **CATENACIÓN** do Nitróxeno: C, N, O, F

A Química do MANGANESO

1º Possibilidades químicas: $[Ar]3d^54s^24p^0$

- Orbitais 3d, 4s, 4p moi semellantes en enerxía
- Variabilidade de valencia ?
- Iónica: Mn^{x+} (Mn^{2+}); Mn^{x-} (carbonilos)
- Estado de agregación ?

7
25 Mn manganeso 54,938
43 Tc tecnecio
75 Re renio 186,21
107 Bh bohrio

A Química do MANGANESO

2º Compostos de manganese

Estado de oxidación	VII	VI	V	IV	III	II	I,0,-I
Compostos	MnO ₄ ⁻ Mn ₂ O ₇	MnO ₄ ²⁻	MnO ₄ ³⁻ MnF ₅	MnO ₂ MnF ₄	Mn ₂ O ₃ Mn ₃ O ₄ MnX ₃	MnO Mn ₃ O ₄ MnX ₂	Química organo-metálica
Carácter redox	oxidantes			redutores			
Carácter ácido-base	ácidos				anfóteros		básicos

A Química do MANGANESO

3º Química covalente: será como en CLORO ?

- Habará MnF_x ? MnF_7 ; MnF_6 , MnF_5

- Como serán os seus híbridos ?

d^3s ; d^3sp , d^3sp^2 , d^3sp^3 , d^4sp^3 , d^5sp^3

- Como serán os outros HALUROS ?

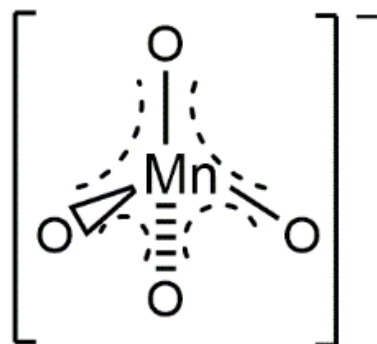
A Química do MANGANESO

4º A química con OSÍXENO

- Será como no CLORO?

- Tipo de híbridos: d^3s

$4(d^3s)^{2+2+2+2+1}$

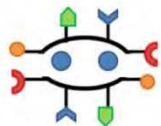

GRAZAS POLA VOSA ATENCIÓN!

manuel.bermejo@usc.es

universidade de santiago de compostela

**SUPRA
BIOIN**

**Bioinorganic and
Supramolecular Chemistry**

www.usc.es/suprabioin

CienciaNOSA

ciencianosa.blogspot.com.es/